

UDK: 378.091.33:51

O'QUV MASHG'ULOTLARINI INNOVATSION TEXNOLOGIYA VA METODLAR ASOSIDA LOYIHALASHTIRISH

Xidirova Dildora Zayniddinovna

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti

“Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi”

kafedra dotsenti (PhD)

***Annotatsiya.** Ta'lim jarayoni o'quv mashg'ulotining eng muhim omilidir. Mashg'ulotlarning jarayonida talabalarning nazariy tayyorgarligi amalga oshiriladi, ularga kasbiy mutaxassislik bo'yicha kerak bo'ladigan bilim hamda amaliy ko'nikmalarni singdiradi. Mashg'ulotlar davomida talabalarga ta'limiy-tarbiyaviy ta'sir ham amalga oshiriladi.*

***Kalit so'zlar:** Oliy ta'lim, kasbiy, ta'lim, o'quv, amaliy mashg'ulotlar, konsultatsiyalar, jarayon, og'zaki, monologik, tarbiyaviy, bilim, texnologiya, mutaxassislik, talabalar, ma'ruza, o'qituvchi.*

Ta'lim jarayoni o'quv mashg'ulotining eng muhim omilidir. Mashg'ulotlarning jarayonida talabalarning nazariy tayyorgarligi amalga oshiriladi, ularga kasbiy mutaxassislik bo'yicha kerak bo'ladigan bilim hamda amaliy ko'nikmalarni singdiradi. Mashg'ulotlar davomida talabalarga ta'limiy-tarbiyaviy ta'sir ham amalga oshiriladi.

Oliy ta'limda o'quv mashg'ulotlarining asosiy turlari: ma'ruzalar, seminarlar, laboratoriya ishlari, amaliy mashg'ulotlar, nazorat ishlari, konsultatsiyalar, amaliyotlarning barcha turlari, muddatli ishlarni bajarish (loyihalar). O'quv mashg'ulotlari turlari fanning dasturi bilan belgilanadi. Har bir mashg'ulotda o'qituvchining majburiy hujjati uni o'tkazish rejasi hisoblanadi. O'quv mashg'ulotini olib boruvchi professor-o'qituvchi tomonidan reja ishlab chiqiladi va belgilangan ta'lim shakllarida olib boriladi.

O'quv-uslubiy ishlarning ilg'or tajribalari bilan almashish, barcha turdagi o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish mazmuni, tashkil etilishi va usullarini doimiy ravishda takomillashtirish taqozo qilinadi. Mazkur jarayon innovatsion yondashuv asosida amalga oshiriladi.

Ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonini loyihalash ikki bosqichda amalga oshirilishi lozim:

a) o'qituvchi faoliyati bosqichida (ta'lim jarayonining alohida qismlarini loyihalay olish);

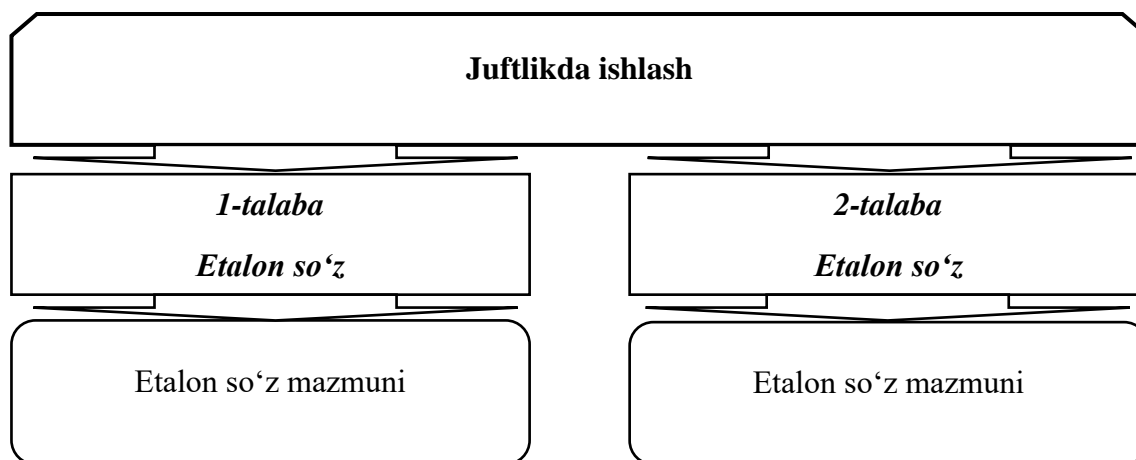
b) ta'lim menejeri faoliyati bosqichida (ta'lim jarayonini yaxlit loyihalashni) amalga oshira olishi.

Ta'lim jarayonini loyihalay olishda nafaqat har bir tarkibiy qism, balki ular o'rtasidagi aloqalar ham modellashtira olinadi va loyihalash qonuniyatlari loyihalash tamoyillarining nazariy asoslarini yaratishga, pedagogik jarayon amaliyotida qo'llay olishga zamin hozirlaydi.

Staate texnologiyasi. Staate texnologiyasi (ing. "stutter" – to'xtalishlar) mazkur texnologiya ko'pincha ma'ruza shaklidagi o'quv mashg'ulotlarida qo'llashda samarali natijalar beradi.

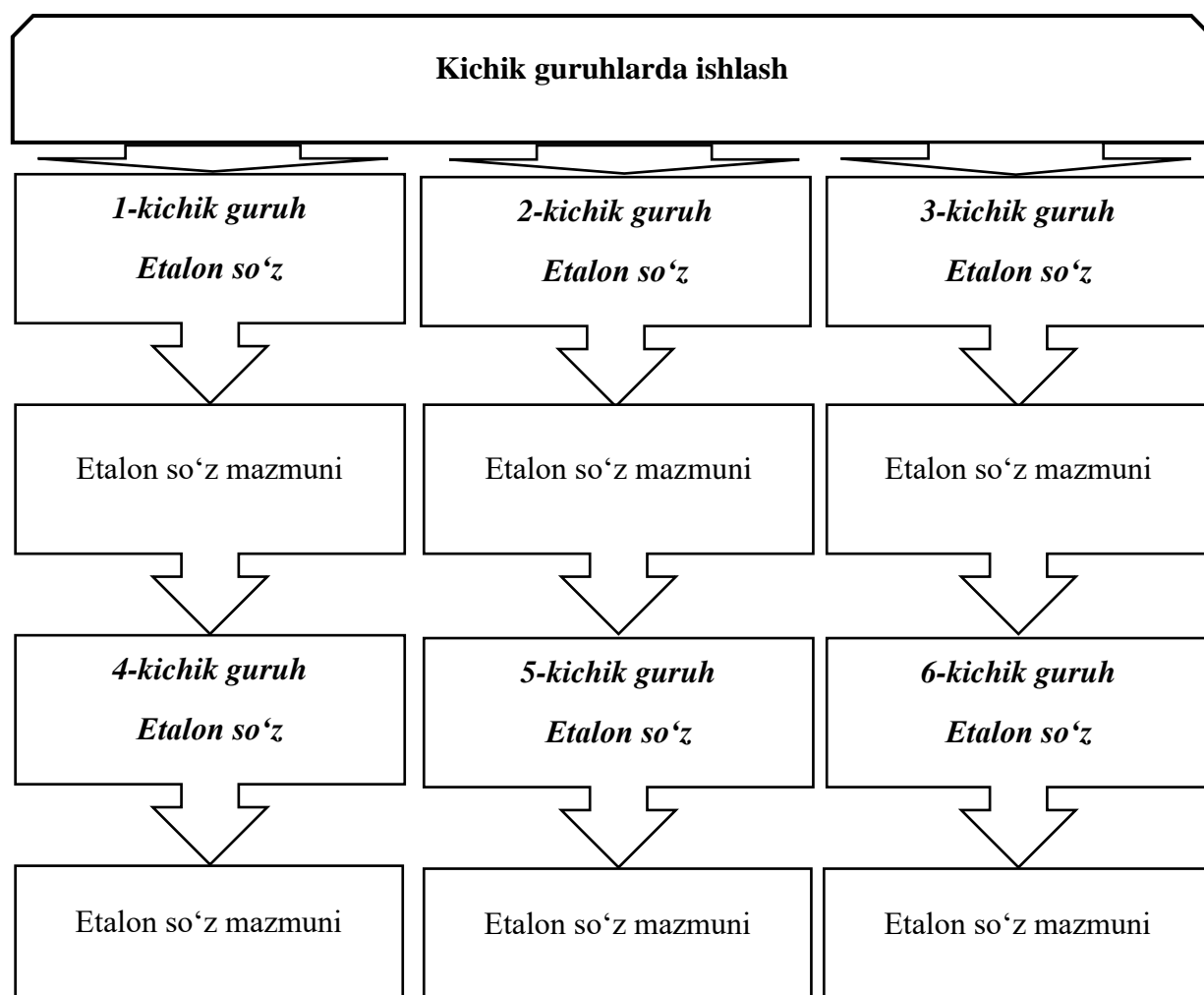
Texnologiyaning mohiyati. Mazkur texnologiya o'quv mashg'uloti mazmuniga mos keluvchi rejalar asosida mavzu 4 yoki 5 qismga bo'linadi. Ma'ruza yoki nazariy o'quv mashg'ulotining necha qismga bo'linishiga qarab 10 yoki 15 daqiqasida (albatta, o'quv mashg'ulotiga ajratilgan vaqt taqsimotiga qarab) to'xtalishlar sodir etiladi. To'xtalish vaqtida ajratilgan qismi bo'yicha berilgan nazariy ma'lumot mazmunidan etalon so'zlar ajratiladi va ajratilgan etalon so'zlarning mazmuni ochib berilishi kerak bo'ladi. Agar texnologiyani qo'llash jarayonida talabalarni kichik guruhlariga bo'lib yoki juftlikda ishlashlari tashkil qilinsa, talabalar orasida intellektual bellashuv muhiti yuzaga kelishi va talabalar kimo'zarga harakat qilishlari natijasida jarayon yanada qiziqarli bo'lishiga erishiladi. Bunda talabalarning yaxlit mavzu mazmunini puxta egallay olishlariga erishiladi. E'tiborli jihati shundan iboratki, o'n ikki kun mobaynida o'rganilgan mavzuning mazmuni o'quvchilarning yodida to'liq saqlanadi.

Quyida Staate texnologiyasining tuzilmasi keltirilgan:

2.2.1-rasm. Staate texnologiyasi tuzilmasi

(talabalar juftlikda ishlashi bo'yicha)

2.2.2-рasm. Staate технологияси тузилмаси

(talabalar kichik guruhlariga boʻlingan holda ishlashi boʻyicha)

Ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning oʻzgarishi bilan insonning mehnat faoliyati oʻzgaradi, bu taʼlim tizimini takomillashtirishga yangi yondashuvlarni topish muammosini dolzarblashtiradi. Inson texnologik yangiliklarni oʻzlashtirishi uchun tegishli qobiliyat, bilim, koʻnikmalarga ega boʻla olishi lozim. Zamonaviy kadrlar jamoada ishlay oladi, mustaqil qarorlar qabul qilishi hamda jamoa bilan muvofiqlashtirilishi lozim. Shu munosabat bilan zamonaviy oʻqitish metodlari talabalarning shaxsiy hamda jamoada ishlashlari bilan ajralib koʻrsatiladi.

Interfaol taʼlimning mohiyatiga koʻra, oʻquv jarayonini maxsus tashkil etish orqali barcha talabalar bilish jarayoniga jalb etiladi. Oʻquv materialini oʻzlashtirish jarayonida talabalarning birgalikdagi faoliyati har kimning oʻziga xos individual hissasini qoʻshishini, bilimlar, gʻoyalar, faoliyat yoʻllari almashinishini anglatadi.

Bundan tashqari, bu yaxshi niyat hamda o‘zaro qo‘llab-quvvatlash jarayonida sodir bo‘ladi, bu nafaqat yangi bilimlarni o‘zlashtirishga imkoniyat yaratadi, balki kognitiv jarayonni hamkorlik hamda hamkorlikning yuqori bosqichlariga aylantira oladi.

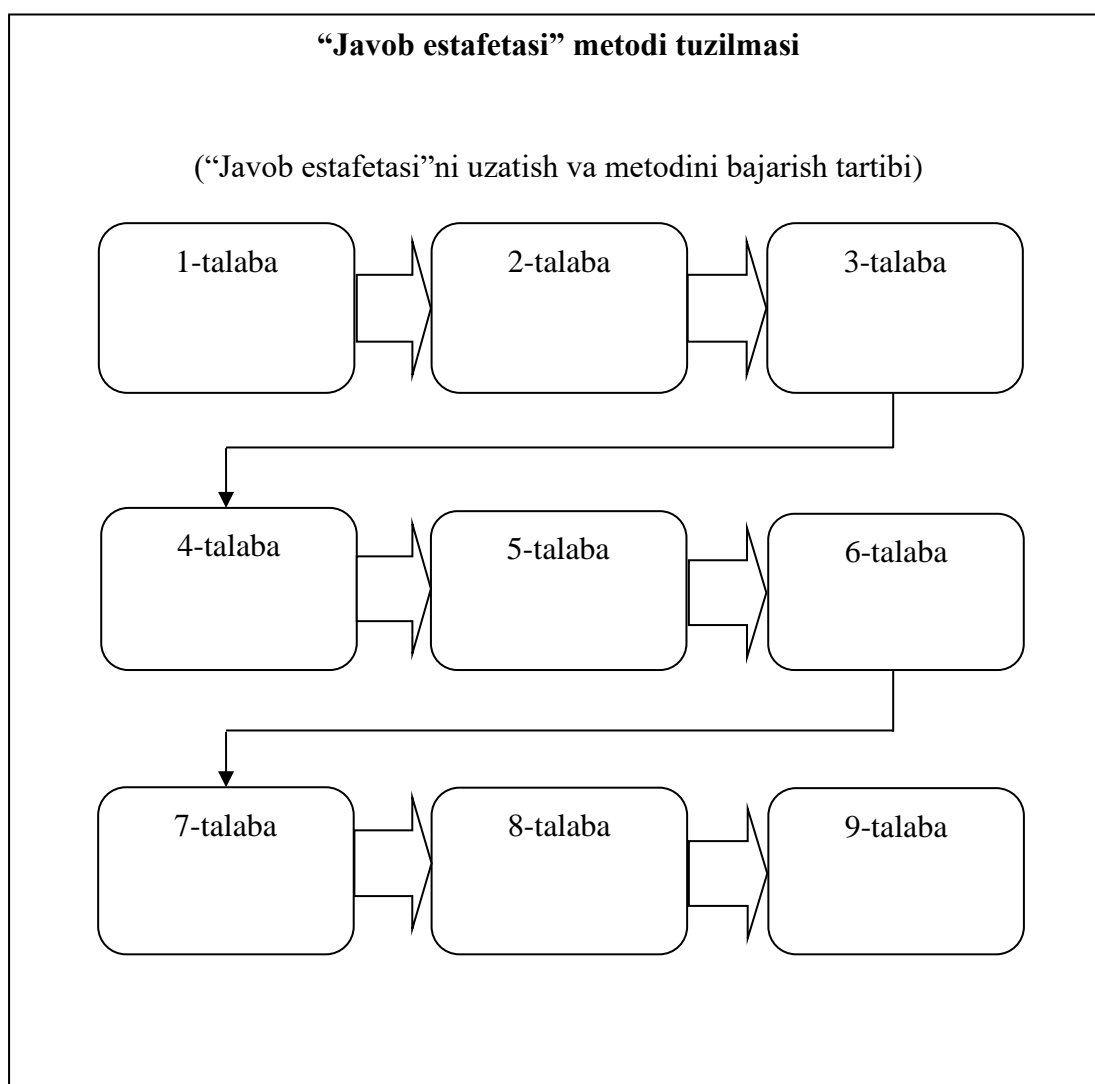
“Javob estafetasi” metodi mohiyati: “Javob estafetasi” metodi (fr. “estafette” – chopar, xabarchi) talabalarda tezkor fikrlay olish qobiliyatini oshirish, o‘quv topshirig‘i mohiyatini to‘laqonli anglash orqali “muammo-yechim” orasidagi mantiqiy bog‘liqlikni tushunish asosida jamoada ta’limiy yutuqqa ega bo‘la olish imkoniyatini ishlab chiqishga xizmat qiladi. Bunga ko‘ra, to‘rt kishidan iborat bo‘lgan jamoa mazmunan to‘rt xil bo‘lgan (to‘rtta shakldagi) o‘quv topshirig‘ini ketma-ketlikda bajaradi.

Topshiriqni bajarishda pedagog tomonidan amalga oshiriladigan vazifalar:

1. Mavzu mazmunidan kelib chiqqan holda topshiriqlar shakllantiriladi.
2. To‘rt kishidan iborat bo‘lgan kichik sinflarga ajratiladi hamda kichik guruhlariga topshiriqlar beriladi.
3. Talabalar topshiriq mohiyati hamda bajarish shartlari bilan tanishtirib boriladi.
4. Topshiriqni qay darajada bajarilishi nazorat qilinadi, talabalarning yutuq hamda kamchiliklari belgilab boriladi.

Metodning mohiyati shundaki, jamoadagi har bir a‘zo (talaba) faqatgina bitta topshiriqni bajara oladi hamda navbatdagi topshiriqni bajarish jarayonida estafetani o‘z jamoadoshiga beradi. Bellashuv xarakteridagi ushbu metodlar ham avvaldan belgilab berilgan vaqt davomida foydalaniladi.

Har bir a‘zo tomonidan qanday ko‘rinishdagi topshiriqning bajarishi jamoadoshlari bilan birgalikda aniqlanishi lozim. Masala tortishuvlarga sabab bo‘ladigan bo‘lsa, unda har bir a‘zo uchun o‘quv topshirig‘ining shakli qur’a tashlash yo‘li bilan belgilanadi.

2.2.3-rasm. “Javob estafetasi” metodining tuzilmasi

o‘lib, talabalarning nazariy tayyorgarligi asosini tashkil etadi. Ular fan bo‘yicha ilmiy bilimlarning tizimlashtirilgan asosini ta‘minlashi, tegishli fan va texnika sohasining holati hamda rivojlanish istiqbollari ochib berishi, talabalar e‘tiborini eng murakkab va asosiy masalalarga qaratishi, ularning faol bilim faoliyatini rag‘batlantirishi va ijodiy fikrlashni shakllantirishga hissa qo‘shishi kerak. Ma‘ruza o‘quv jarayonini tashkil etishning asosiy shakllaridan biri bo‘lib, u o‘qituvchi tomonidan o‘quv materialini slaydlar va filmlarni namoyish etish bilan og‘zaki, monologik, tizimli, izchil taqdim etishdir.

2.2.1-rasm. Ma’ruza mashg‘ulotining tarkibiy qismlari

Har bir ma'ruza o'qituvchi tomonidan o'rganilayotgan mavzuning asosiy nazariy qoidalarini yoki alohida mavzuni mantiqiy to'liq bir butun sifatida og'zaki taqdimoti bo'lishi va aniq maqsadga ega bo'lishi kerak. Ma'ruzalar, qoida tariqasida, muammoli bo'lishi kerak.

ADABIYOTLAR

1. Rakhimov Oktyabr Dustkabilovich. Khidirova Dildora Zayniddinovna. Main Criteria of Quality and Efficiency of Education In the Higher Education System // EXCELLENCIA: INTERNATIONAL MULTI-DISCIPLINARY JOURNAL OF EDUCATION. 2023. 450-453
<http://multijournals.org/index.php/excellencia-imje/article/view/144>
2. Xidirova Dildora Zayniddinovna. TEXNIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING LOYIHALASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MODELII // INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS. 2024. 573-580. <https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR/article/view/3980>
3. Xidirova Dildora Zayniddinovna. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ // ТЕХНИКА OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TAXSIL OLAYOTGAN TALABALARNING LOYIHALASH KOMPETENTLILIGINI OSHIRISH. 2024. 136-143.
<http://www.newjournal.org/index.php/01/issue/view/313>
4. РАХИМОВ ЗОКИР ТОШТЕМИРОВИЧ, ХИДИРОВА ДИЛДОРА ЗАЙНИДДИНОВНА. СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ // ПЕДАГОГИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПСИХИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ УЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ. 2019. 14-17.
<https://naukaip.ru/wp-content/uploads/2019/04/%D0%9C%D0%9A-537.pdf#page=14>
5. Рахимов Зокир Тоштемирович, Хидирова Дилдора Зайниддиновна. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ // ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ – ФАКТОР РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ. 2020. 58-61.
<https://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskie-tehnologii-faktor-razvitiya-obrazovaniya>
6. Д.З. Хидирова. РАЗВИТИЕ ПРОЕКТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ // СРЕДНЕЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ. 2021. 51-53.
<https://elibrary.ru/item.asp?id=47314796>
7. Xidirova D., Muradov S. O 'zbekiston respublikasi hududida seysmoaktiv hududlar va zilzilaning xavfiligi // Innovative Development in Educational Activities. – 2024. – T. 3. – №. 2. – С. 167-172.
8. K.D. Zayniddinovna. [The Importance of the Design of the Pedagogical Process in Improving the Quality of Education](#) // Journal of Pedagogical Inventions and Practices 7, 2022. 261-266.

9. Д.З. Хидирова. Олий касбий таълимда педагогик Технологияларини лойиҳалаш – ўқув масадига эришиш омили сифатида // KASB-HUNAR TA'LIMI 2 (0109), 2022. 149
10. Д.З. Хидирова. DESIGNING THE PEDAGOGICAL PROCESS IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL INNOVATIONS // Современное образование (Узбекистан), 2021. 39-46.
11. Д.З.Хидирова. ПЕДАГОГИК ЖАРАЁННИ ЛОЙИҲАЛАШТИРИШ ТАЪЛИМ ИННОВАЦИЯСИ СИФАТИДА // Современное образование (Узбекистан), 2021. 39-46.
12. Д.З. Хидирова. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ – ФАКТОР РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ. Проблемы науки 53 (5), 2020. 59.
13. Х.Д.Зайниддинова. БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРНИ ЗАМОНАВИЙ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚЎЛЛАШГА ЎРГАТИШ // «НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ: ВЫЗОВЫ XXI века» 138 (378), 2019. 26
14. Muradov S. ECONOMIC ANALYSIS OF PROFITS IN THE FIELD OF LABOR PROTECTION //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 1239-1245.
15. Sirojiddin M. Xavfli sanoat korxonalarida ishchilarni xavfli gaz va zaxarli moddalar ta'siridan himoya qilishga qaratilgan inovatsion yechimlar //Ekologiya, aholi xavfsizligi va mehnat muhofazasining hozirgi kundagi dolzarb masalalari va istiqbollari. – 2023. – С. 402-405.
16. Husan o'g'li M. S. Sanoat korxonalari rahbar va mutaxassislarining mehnat muhofazasi bo'yicha bilimlarini tekshirishni raqamli texnologiyalar asosida tashkil etishning ahamiyati //Aholi bandligi sohasidagi davlat siyosatining amalga oshirishning dolzarb masalalari. – 2023. – Т. 10. – №. 26. – С. 180-183.
17. Sirojiddin M. Sanoat korxonalari rahbar va mutaxassislarining mehnat muhofazasi bo'yicha bilimlarini tekshirishni raqamli texnologiyalar asosida tashkil etishning ahamiyati //Ekologiya, aholi xavfsizligi va mehnat muhofazasining hozirgi kundagi dolzarb masalalari va istiqbollari. – 2023. – С. 146-150.
18. Sirojiddin M. Mehnatni muhofaza qilishning rivojlanish tarixiy bosqichlarini o'rganish //Ekologiya, aholi xavfsizligi va mehnat muhofazasining hozirgi kundagi dolzarb masalalari va istiqbollari. – 2023. – С. 243-248.
19. O'G'LI M. S. H. Mehnatni muhofaza qilishning rivojlanish tarixiy bosqichlarini o'rganish //Aholi bandligi sohasidagi davlat siyosatining amalga oshirishning dolzarb masalalari. – 2023. – Т. 10. – №. 26. – С. 8-16.
20. Sirojiddin M. Mehnat sharoitlari va muhitini “kaizen” usuli yordamida takomillashtirishning inovatsion yechimlari //Ekologiya, aholi xavfsizligi va mehnat muhofazasining hozirgi kundagi dolzarb masalalari va istiqbollari. – 2023. – С. 249-253.
21. Sirojiddin M. Mehnatni muhofaza qilish sohasida yuk ortish va tushirish ishlaridagi yukchilar uchun ishlarning xavfsizligi kategori va qoidalari tahlili

//Ekologiya, aholi xavfsizligi va mehnat muhofazasining hozirgi kundagi dolzarb masalalari va istiqbollari. – 2023. – С. 232-242.

22. Sirojiddin M. Mehanatni muhofaza qilishning tashkiliy-psixologik asoslaridagi mavjud muammolar //Ekologiya, aholi xavfsizligi va mehnat muhofazasining hozirgi kundagi dolzarb masalalari va istiqbollari. – 2023. – С. 133-137.

23. Мурадов С. Определение отдыха и отпусков на основании нового трудового кодекса //Aholi bandligi sohasidagi davlat siyosatining amalga oshirishning dolzarb masalalari. – 2023. – Т. 10. – №. 26. – С. 17-21.

24. МУРАДОВ, СИРОЖИДДИН. "ИЗУЧЕНИЯ ОХРАНА ТРУДЫ НА ПРОИЗВОДСТВЕ КОРЕИ." ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАРИЛЦАА СУДЛАЛ (2023): 242-247.

25. O'G E. L. A. A. et al. PHYSIOLOGICAL AND HYGIENE BASIS OF HUMAN LABOR ACTIVITY //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 11.

26. Husan o'g'li M. S., Shavkat o'g'li E. D. INNOVATIVE SOLUTIONS TO PROTECT WORKERS FROM DANGEROUS GAS AND TOXIC SUBSTANCES IN HAZARDOUS INDUSTRY ENTERPRISES //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – С. 11-17.

27. Muradov S. Ishlab chiqarishdagi avariylarni o'rganish va tahlil qilish //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 16. – С. 474-477.

28. Sirojiddin M., Umurzoq E. INNOVATIVE SOLUTIONS FOR IMPROVEMENT OF WORKING CONDITIONS AND ENVIRONMENT THROUGH THE KAIZEN METHOD //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 42-47.

29. Dustkabilovich R. O. Muradov Sirojiddin Husan ogli. Innovative Technologies in Teachingdirectors and Specialists of Industrial Enterprises on" Labor Protection" //European Journal of Life Safety and Stability. – 2021. – С. 80-85.

30. Husan o'g'li M. S., Utkir o'g'li Z. U. PRINCIPLES OF PASSING AND DOCUMENTING INSTRUCTIONS ON SAFETY TECHNIQUES //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 11.

31. Husan o'g'li M. S., Utkir o'g'li Z. U. PRINCIPLES OF PASSING AND DOCUMENTING INSTRUCTIONS ON SAFETY TECHNIQUES //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 11.

32. Husan ogli, Muradov Sirojiddin, and Hakimov Xurshid Hamidulla o'g'li. "Siddiqova Madinabonu Asatilla qizi.(2021). NEW INNOVATIVE ENGINEERING SOLUTIONS TO THE PROBLEMS OF SIGNALIZATION AND SECURITY SYSTEMS." *European Journal of Life Safety and Stability* (2660-9630) 2: 28-30.

33. Rakhimov O. D., Muradov S. H. Digitalization of Instructions on Labor Protection and Safety Techniques //European journal of life safety and stability (EJLSS). – 2022. – Т. 24. – С. 80-86.

34. ЎҒЛИ Р. Х. Ф., СИРОЖИДДИН М. ИЗУЧЕНИЯ УСЛОВИЯ ТРУДА В КОМПАНИИ ЕВРОПЫ. МУРАДОВ СИРОЖИДДИН //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 10.

35. Rayimkulov A., Murodov S. Some Issues of Safety in the Use of Tower Cranes Used in Construction Projects //JournalNX. – С. 301-308.

36. O'G'LI M. S. H. ANALYSIS OF "MEASURES TO ENSURE OCCUPATIONAL SAFETY IN THE FIELD OF CARGO TRANSPORTATION AND LOADING." //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 9.

37. Мурадов С. ПРОБЛЕМЫ ТУШЕНИЯ ПОЖАРОВ КЛАССА Е ЛИЧНЫМ СОСТАВОМ ПОЖАРНОЙ ОХРАНЫ В МИРЕ //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 5.

38. S. Eshev, N. Linkevich, A. Rahimov, A. Khazratov, N. Mamatov, and E. Sharipov. Calculation of Its Dynamically Stable Cross-section in the Steady Motion of the Channel Flow. Cite as: AIP Conference Proceedings 2612, 050007 (2023); <https://doi.org/10.1063/5.0113267> Published Online: 15 March 2023

39. Mirzayev O.A., Uraikov N.A., Mamatov N.Z. Proved vibrations of a composite chevron-type feed cylindr with torsional resistance. JMEA journal of modern educational achievements 2023, volume 11

40. Mirzaev Otabek, Togayev Jamshid, Choriev Islam, Eshmuhamedov Latif, Juraev Bobomorod, Mamatov Nurbek. Dynamics And Stability Of A Composite Feed Cylinder In The Feeding Area Of Rotor Spinning Machines. Journal of Pharmaceutical Negative Results | Volume 14 | Special Issue 2 | 2023.

41. Эшев С.С., Маматов Н.З., Эркинов С.Т., Мукимов Д.Б. ШЎРЛАНГАН КАМ БОҒЛАНГАН ГРУНТЛАРНИНГ ФИЗИК-МЕХАНИК ХУСУСИЯТЛАРИНИ ТАДҚИҚОТ ЭТИШ. International Journal of Education, Social Science & Humanities. Finland Academic Research Science Publishers ISSN: 2945-4492 (online) | (SJIF) = 7.502 Impact factor. Volume-11| Issue-6| 2023 Published: |22-06-2023.

42. Эшев С.С., Маматов Н.З., Бабажанова И.Ю., Хусанов Ш.Ш. БОҒЛАНГАН ГРУНТЛИ КАНАЛЛАРНИНГ ЮВИЛИШ ЖАРАЁНИНИ МОДЕЛЛАШТИРИШ. INNOVATION TECHNOLOGIYALAR Vol.49, No. 1, 2023.

43. Abdulaziz Hakim O'G'Li Xujaqulov. Muhandislik ta'lim yo'nalishi talabalarini kasbiy tanlovga ta'sir etuvchi omillar. Science and Education. 2023.- Страницы 493-496

44. А.Х.Хужакулов.Значение инновационных технологий в организации самостоятельной работы студентов в системе высшего образования. Вестник науки. 2023.- Страницы 113-117.

45. Xujaqulov Abdulaziz Hakim o'g'li. Muhandislik yo'nalishi talabalarining umumkasbiy tayuorgarligiga qo'yilgan talablar. Prospects and main trends in modern science 2023.- Страницы 60-63.

46. Xujaqulov Abdulaziz Hakim o'g'li. Umumkasbiy fanlarni o'qitish orqali talabalar tomonidan shakllanadigan tadqiqotchilik qobiliyatlari. 2023.- Страницы 321-326.

47. Холбаев Б. М., Рахимов О. Д., Махматкулов Н. И. Безопасность жизни. Учебник (Часть 1) //Т.:«Ворис-нашриёт». – 2020.

48. Holbayev B. M., Rakhimov O. D., Makhmatkulov N. I. Life safety. Textbook (Part 1) //T.: " Voris-nashriyot. – 2020.

49. Makhmatkulov N. I. Assessment of technosphere security based on mathematical modeling. Monograph Y //Karshi" Intellect" publishing house. – 2022.

50. Makhmatkulov N. I. Correct behavior of the population in emergency situations //Article. International journal of advanced research in education, technology and management. – T. 2. – №. 9. – C. 175.

51. Kholbaev B. M., Rakhimov O. D., Makhmatkulov N. I. Hayot faoliyati havfsizligi. Maxmatqulov N. I. Fire as a factor of technogenic disaster //Article.. International journal of advanced research in education, technology and management. – T. 2. – №. 9. – C. 175.

52. Makhmatkulov Nurilla Imomovich. (2023). Assessment Of Work Safety Management In The Technosphere System And The Fundamentals Of Creating Its Model. Excellencia: International Multi-Disciplinary Journal of Education (2994-9521), 118-127. <https://doi.org/10.5281/>

53. Maxmatqulov Nurilla, M. (2023). MEHNAT XAVFSIZLIGINI BOSHQARISH TIZIMINI “QORA QUTI” MODELIGA KIRITIGANDA UZGARISHLAR JARAYONINI SHAKLLANTIRISH. Sanoatda Raqamli Texnologiyalar, 1(01). Retrieved from <https://ojs.qmii.uz/index.php/sr/article/view/50>

54. Makhmatkulov , N. I. (2023). ALGORITHM FOR CREATING INDUSTRIAL SAFETY DECLARATION FOR HAZARDOUS PRODUCTION FACILITY. Innovative Development in Educational Activities, 2(20), 31–39. Retrieved from <https://openidea.uz/index.php/idea/article/view/1730>

55. Каримов С. М. и др. НОРМАТИВНО-ПРАВОВАЯ БАЗА В ОБЛАСТИ ГРАЖДАНСКОЙ ЗАЩИТЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН //Теоретические и прикладные вопросы комплексной безопасности: Материалы. – 2019. – С. 36.

56. Bahodir O‘ktam o‘g K. et al. ELEMENTS OF THE MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL SAFETY, LABOR PROTECTION AND ENVIRONMENTAL PROTECTION AT THE" UZBEKISTAN GTL" PLANT //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – T. 2. – №. 11.

57. Oktam o‘g‘li K. B. Nishonova Shahrizoda Chori qizi, Temirova Shahzoda Jamshidovna, Normengliyeva Fayyoza O ‘tkir kizi. SAFETY BEHAVIORAL AUDIT METHODOLOGY //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – T. 2.

58. Eshmuxamedov L. M. et al. LABOR PROTECTION IMPROVE WORKING CONDITIONS, INCREASE EMPLOYEES’ PRODUCTIVITY, IMPLEMENTATION OF REST REGIME //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 3. – C. 1161-1166.

59. Karimov B. MEHNAT MUHOFAZASI VA TEXNIKA XAVFSIZLIGI” TA’LIM YO ‘NALISHINING FAOLIYAT OB’EKTLARI VA ISH SOHALARI TO ‘G ‘RISIDA TUSHUNCHA //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 16. – C. 487-489.

60. Karimov B., qizi Nishonova S. C. MEHNATNI MUHOFAZA QILISHNING MAQSAD VA VAZIFALARI //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 16. – C. 482-486.